

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЖУРНАЛ ВНУТРІШНЬОЇ ТА СІМЕЙНОЇ МЕДИЦИНИ

THE EAST EUROPE JOURNAL
OF INTERNAL AND FAMILY MEDICINE

Засновники

Харківська медична академія післядипломної освіти,
Харківська обласна організація «Асоціація лікарів
загальної практики — сімейної медицини»

Рекомендовано до друку Правлінням асоціації
лікарів загальної практики-сімейної медицини
(Протокол №5 від 30.09.2025 р.)

Заснований у 2014 року. Виходить 2 рази на рік

Свідоцтво про державну реєстрацію

друкованого засобу масової інформації
серія KB 322107-12007117 від 25.03.2016 р.

Науково-практичний журнал з дистанційної освіти

**Журнал внесено в міжнародні наукометричні
системи:** Cross Ref, Index Copernicus, Academic
Resource Index, WorldCat, Scientific Indexing Services,
DRJI, ROAD, Citefactor, Open Academic Journals Index,
Global Impact Factor, ESCI, Universal Impact Factor,
Science Index, Google Scholar, база даних «Наукова
періодика України».

Відповідальний секретар Сікало Ю.К.

Заст. відповідального секретаря

Хоменко Л.О., Журавльова А.К., Лопіна Н.А.

Розробники та Модератори сайту журналу

Лопіна Н.А., Рогачова Т.А.

Дизайн обкладинки Кулик В.В.

Комп'ютерна верстка Десятникова М.В.

Ум. друк. арк. 12,00.

Електронна адреса журналу:

<http://www.internalmed-journal.in.ua/>

Для кореспонденції: teraprevm@med.edu.ua

ФАКТ

Видавництво «ФАКТ»

61166, Харків, вул. Бакуліна, 11, оф. 2-26

Тел./факс: (050) 323-22-01. E-mail: publish_fakt@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3172 від 22.04.2008.

Виготовлено у ФОП В. Є. Гудзинський

Україна, 61072, м. Харків, вул. 23-го Серпня, 27.

Тел./факс: (050)343-66-17.

Журнал внесено до Переліку наукових фахових видань
України з медичних наук Додаток 1 до наказу N 409
від 17.03.2020 р.

Шеф-редактор

Корж О.М.

Головний редактор

Опарін О.А.

Заступники головного редактора

Журавльова Л.В., Белозьоров І.В., Лаврова Н.В.

Редколегія:

Алієв Д.А. (Азербайджан), Біловол О.М. Білоусова О.Ю.,
Благовещенська А.В., Болотна Л.А., Георгіянц М.А.,
Железнякова Н.М., Корж М.О., Михайлов Б.В.,
Опарін А.Г., Пасієшвілі Л.М., Робах І.Ю., Скрипник І.М.,
Фадєєнко Г.Д., Фролова Т.В., Харченко Н.В., Хвисюк М.І.,
Яременко О.Б.

Редакційна рада:

Абдулаєв Р.Я. (Харків), Алієв А.Д. (Азербайджан),
Баран Д. (Румунія), Бодня К.І. (Харків),
Бука С. (Латвія), Волосовець О.П. (Київ),
Волошина О.Б. (Одеса), Жаловага А.С. (Польща),
Імонов М.С. (Таджикистан), Калда Р. (Естонія),
Кокко С. (Фінляндія), Лабаш П. (Словаччина),
Немец Ю. (Словаччина), Орновський М. (Польща),
Орловський В.Ф. (Суми), Сабіров Д.М. (Узбекистан),
Салакс Ю. (Латвія), Сидорчук Л.П. (Чернівці),
Хіміон Л.В. (Київ), Шадманов А.К. (Узбекистан),
Шамсієв А.М. (Узбекистан), Швець О.В. (Київ),
Шекера О.Г. (Київ)

Зміст

ПИТАННЯ ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ. ОРИГІНАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	
Проф. В.В. М'ясоєдов, О.В. Семененко, доц. Ж.М. Перцева, доц. Р.О. Сухоносов Музейна справа в Харківському національному медичному університеті	4
ПИТАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. ОРИГІНАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	
Проф. О.І. Сердюк, доц. Н.В. Просолєнко, доц. І.І. Парфьонова, доц. В.І. Крупєня, доц. А.В. Власенко Аналіз сучасного стану та перспектив перепідготовки медичних фахівців в Україні	12
ПИТАННЯ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ. ОРИГІНАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ	
Доц. П.С. Лівак, проф. О.А. Опарін, доц. А.Г. Захаріна Дидактичні основи удосконалення методичної системи навчання медико-біологічних дисциплін для підготовки вчителів фізичної культури ЗВО в умовах дистанційного середовища	25
Доц. Н.Є. Боцюк, проф. Л.С. Бабінець, доц. Б.О. Мігенько Досвід формування професійних навичок розв'язання проблем у здобувачів вищої медичної освіти на заняттях з педіатрії на кафедрі терапії та сімейної медицини	38
М.В. Вус Ультразвукова діагностика біля ліжка пацієнта (POCUS) як інноваційний освітній інструмент	42
ПИТАННЯ ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ. ОГЛЯД	
Доц. А.В. Білошицька, ст. викладач І.В. Сімонова, провідний бібліотекар Л.Б. Щукіна Внесок українських лікарів у становлення медичної паразитології: історичний огляд за архівними джерелами бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова	44
Проф. В. М. Гамалія, проф. С. П. Руда Внесок вчених України в арсенал фармацевтичних засобів в умовах Другої світової війни	48
К.мед.н. Д.К. Милославський Еволюція поглядів на природу гіпертонічної хвороби та механізми регуляції артеріального тиску в історичному аспекті (огляд літератури)(проблема гіпертонічної хвороби крізь призму тисячоліть або історія «мовчазного вбивці»)	54
Проф. В.В. Франчук, доц. С.В. Трач Росоловська Кафедра судової медицини Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського МОЗ України: Історія і сучасність	66
Проф. Н. А. Гайструк, Ю. В. Виноградська, проф. А. Н. Гайструк, В.В. Кокус, М.М. Білошицька Покликання людини. Послання крізь віки.	71
Доц. Ю.К. Васильєв, проф. К.К. Васильєв Петро Павлович Пелехін (1790–1871) і Павло Петрович Пелехін (1842–1918): від медичної поліції до антисептики	75

Contents

THE QUESTION OF THE HISTORY OF MEDICINE. THE ORIGINAL STUDY	
Prof. V.V. Miasoiedov, O.V. Semenenko, assoc. prof. Zh.M. Pertseva, assoc. prof. R.O. Sukhonosov Museum work at Kharkiv National Medical University	4
THE QUESTION OF THE NATIONAL HEALTH CARE SYSTEM. THE ORIGINAL STUDY	
Prof. O. Serdiuk, assoc. prof. N. Prosolenko, assoc. prof. I. Parfonova, assoc. prof. V. Krupenia, assoc. prof. A. Vlasenko Analysis of the current state and prospects of retraining medical specialists in Ukraine	12
THE QUESTION OF MEDICAL EDUCATION. THE ORIGINAL STUDY	
Assoc. prof. Petro Livak, prof. Oleksiy Oparin, assoc. prof. Alisa Zakharina Didactic Principles for Enhancing the Methodological System of Teaching Medical and Biological Subjects in the Training of Physical Education Teachers in Higher Education under Distance Learning Conditions.	25
Assoc. prof. N.Ye. Botsiuk, prof. L.S. Babinets, assoc. prof. B.O. Mihenko Experience in developing students' professional problem-solving skills in paediatrics classes at the department of therapy and family medicine	38
M.V. Vus Bedside Ultrasound Diagnostics (POCUS) as an Innovative Educational Tool	42
THE QUESTION OF THE HISTORY OF MEDICINE. REVIEW	
Assoc. prof. A.V. Biloshitska, senior lecturer I.V. Simonova, leading librarian L.B. Shchukina The contribution of Ukrainian doctors to the development of medical parasitology: a historical review based on archival sources of the library of the Vinnytsia National Medical University named after M. I. Pirogov	44
Prof. V. M. Gamaliia, prof. S. P. Ruda Contribution of Ukrainian scientists to the arsenal of pharmaceuticals in the conditions of World War II.	48
Ph.D. D.K. Myloslavsky Evolution of views on hypertension nature and mechanisms of blood pressure regulation in a historical aspect (literature review) (the problem of hypertension through the prism of millennia or the story of a «silent killer»).	54
Prof. V.V. Franchuk, assoc. prof. S.V. Trach Rosolovska Department of Forensic Medicine of I.Ya. Horbachevsky Ternopil National Medical University of Ministry of Health of Ukraine: History and Present.	66
Prof. N.A. Gastruk, Y.V. Vinohradska, prof. A.N. Gastruk, V.V. Kokus, M.M. Bialoszycka The calling of a person. A message throughout the ages	71
Assoc. prof. Yuriy Vasyliiev, prof. Kostyantyn Vasyliiev Petr Pavlovich Pelekhin (1790–1871) and Pavel Petrovich Pelekhin (1842–1918): from medical police to antiseptics	75

Доц. І.М. Козаченко Пам'яті вченого: до 95 річчя від дня народження професора В. І. Кононенка	81	Assoc. prof. I.M. Kozachenko In memory of professor V. I. Kononenko on the 95th anniversary of his birth	81
Проф. І. Ю. Робак, доц. Г. Л. Демочко Протезування і реабілітація поранених в умовах сучасної війни за незалежність України: осягнення досвіду першого десятиліття (2014–2024) з точки зору історії науки й техніки	86	Prof. I. Robak, assoc. prof. H. Demochko Prosthetic care and rehabilitation of the wounded in the conditions of the modern war of independence of Ukraine: coverage of the experience of the first decade (2014-2024) in terms of history of science and technology	86
Ю.М. Кравченко, проф. В.О. Ольховський, проф. О.В. Дунаєв Еволюція харківської судово-медичної служби за 228 років її існування	93	Y.M. Kravchenko, prof. V.O. Olkhovsky, prof. O.V. Dunayev The Evolution of the Kharkiv Forensic Medical Service over 228 Years of Its Existence	93
ПИТАННЯ ФІЛОСОФІЇ МЕДИЦИНИ. ОГЛЯД		THE QUESTION OF THE PHILOSOPHY OF MEDICINE. REVIEW	
Проф. В.С. Єрмілов Діяльність Джона Говарда і пам'ять про нього на Півдні України.	99	Prof. V.S. Yermilov John Howard's activities and memory of him in Southern Ukraine	99
ПИТАННЯ КОМОРБІДНОЇ ПАТОЛОГІЇ. ОГЛЯД		THE QUESTIONS OF THE COMORBID PATHOLOGY. REVIEW	
Проф. А.Г. Опарін, доц. Л.О. Хоменко, ас. І.П. Кореновський, доц. Т.М. Опаріна, доц. Ю.К. Сікало Вплив секреторної активності адипоцитів жирової тканини на розвиток гастроєзофагеальної рефлюксної хвороби	104	Prof. A.G. Oparin, assoc. prof. L.O. Khomenko, assist. I.P. Kore- novsky, assoc. prof. T.M. Oparina, assoc. prof. Y.K. Sikalo The influence of secretory activity of adipose tissue adipocytes on the development of gastroesophageal reflux disease	104
Доц. І.І. Медвідь, проф. Л.С. Бабінець, доц. І.І. Герасимець Особливості етіології та клінічного перебігу внутрішньолікарняних інфекцій при цукровому діабеті (огляд літератури).	107	Assoc. prof. I.I. Medvid, prof. L.S. Babinets, assoc. prof. I.I. Herasymets Features of the etiology and clinical course of nosocomial infections in diabetes (literature review)	107
ПИТАННЯ КОМОРБІДНОЇ ПАТОЛОГІЇ. ОРИГІНАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ		THE QUESTIONS OF THE COMORBID PATHOLOGY. THE ORIGINAL STUDY	
Проф. О.А. Опарін, доц. Ю.Г. Федченко, доц. А.В. Благовещенська, доц. А.Є. Новохатня, ас. О.М. Каширцева Особливості моторно-секреторних порушень та розподілу жирової тканини у хворих на гастроєзофагеальну рефлюксну хворобу з супутнім ожирінням	113	Prof. O.A. Oparin, assoc. prof. Yu.G. Fedchenko, assoc. prof. A.V. Blagoveshchenska, assoc. prof. A.E. Novokhatnya, assist. O.M. Kashirtseva Features of motor-secretory disorders and distribution of fat tissue in patients with gastroesophageal reflux disease with common obesity	113
Проф. Л.С. Бабінець, проф. О.О. Абрагамович Ефективність гепатотрофної терапії у веденні коморбідного пацієнта із хронічним панкреатитом після етіотропно пролікованого хронічного вірусного гепатиту С	119	Prof. L.S. Babinets, prof. O.O. Abrahamovych Hepatotropic therapy efficiency in the management of a comorbid patient with chronic pancreatitis after etiologically treated chronic viral hepatitis C	119
ПИТАННЯ МЕДИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ. ОРИГІНАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ		THE QUESTIONS OF THE MEDICAL PSYCHOLOGY. THE ORIGINAL STUDY	
Доц. А.О. Парасей-Гочер, доц. О.В. Фролова, О.Т. Манік Діагностика рівнів особистісної та ситуативної тривожності в умовах воєнного стресу.	124	Assoc. prof. A.O. Parasiei-Hocher, assoc. prof. O.V. Frolova, O.T. Manik Diagnosis of trait and state anxiety levels under war-related stress.	124
Проф. Е.О. Помиткін, доц. Л.С. Москаленко, І.В. Бегас Аналіз проявів психічних станів у жінок середнього віку в умовах воєнного конфлікту	130	Prof. E.O. Pomytkin, assoc. prof. L.S. Moskalenko, I.V. Begas Analysis of the manifestations of mental states in middle-aged women under war conditions	130
Доц. В.А. Шевчук, доц. В.І. Корчук, М.М. Юзефович Медико-етичні засади релігійних традицій у взаємозв'язку здоров'я і духовності	135	Assoc. prof. V.A. Shevchuk, assoc. prof. V.I. Korchuk, M.M. Yuzefovich Medical-Ethical Foundations of Religious Traditions in the Relationship between Health and Spirituality.	135
ПИТАННЯ КАРДІОЛОГІЇ ТА ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ. ОРИГІНАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ		THE QUESTIONS OF THE CARDIOLOGY AND HISTORY OF MEDICINE. THE ORIGINAL STUDY	
Проф. О.М. Корж, доц. Б.А. Рогожин Артеріальна гіпертензія: від розуміння процесу кровообігу до клінічних спостережень.	139	Prof. O.M. Korzh, assoc. prof. B.A. Rogozhin Arterial hypertension: from the understanding of the process of blood circulation to clinical care.	139

Доц. А.В. Білошицька, ст. викладач І.В. Сімонова,

провідний бібліотекар Л.Б. Щукіна

Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова

Внесок українських лікарів у становлення медичної паразитології: історичний огляд за архівними джерелами бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова

На початку ХХ ст., з моменту створення нашого Освітнього закладу, видання, що на сьогодні мають статус рідкісних, входили до загального фонду бібліотеки та використовувались у навчальному процесі. У 80-х роках минулого століття за наказом Міністерства культури видання, що вийшли друком до Жовтневого перевороту 1917 року, були відокремлені від основного фонду, а доступ користувачам до них був закритий. Довгі роки книги просто зберігалися у книгозховищі. У 2018 році сектор рідкісних видань та рукописів, як структурний підрозділ наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова, отримав нове приміщення і розпочав системну роботу з технічної обробки документів, їх обліку, цифровізації, вивчення складу фонду. Сьогодні студентам та викладачам забезпечений доступ до рідкісних видань та рукописів. В новоствореній електронній базі нараховується 6842 назв. Хронологічно видання відносяться до кінця XVIII, XIX та початку ХХ ст. Це дисертації на ступінь доктора медицини та магістра фармації XIX ст., посібники та підручники (більшість — прижиттєві видання авторів), атласи, довідники, енциклопедії та монографії. Частину фонду складають видання іноземними мовами (переважно німецькою). Сформовано 56 колекцій лікарів і науковців та 38 колекцій установ та учбових закладів України. Найбільшу цінність для нас становлять колекції лікарів та науковців, що увійшли в історію розвитку медицини, медичної освіти та охорони здоров'я Вінниці та Поділля — М.М. Боляр-

ського, Л.І. Маліновського, К.І. Лане, В.П. Кузнецова, Л.К. Морейніса, Ю.Я. Фішензона, Г.Г. Бойно-Родзевича та ін. Серед колекцій установ Вінниці найбільшою вважається колекція найстаршого лікувального закладу — Вінницької психоневрологічної лікарні ім. Ющенка. Скарби нашого зібрання сьогодні доступні для дослідників історії медицини, краєзнавців, науковців.

У фонді сектору рідкісних видань та рукописів знаходиться підписка газети *Врач* — щотижневий медичний видання, присвяченого всім галузям клінічної медицини, громадській та приватній гігієні та всім питанням лікарського побуту; видавалася газета у СПб. з 1880 р. К.Л. Ріккером; редактором був професор В.А. Манассеїн.

У № 18 за 1890 рік є цікаве повідомлення Федора Івановича Ломинського, який на час написання статті працював практичним лікарем і одночасно займався науковими дослідженнями у лабораторії кафедри загальної патології Київського Університету Св. Володимира [1], — «Про співжиття пузирчатої глисти з кокцидіями» (О сожительствѣ пузырчатой глисты с кокцидіями) (Рис. 1).

В огляді сучасної на той час літератури автор відмічає, що за останній час все більше уваги патологів привертають мікроскопічні організми, які належать до класу спорозоїв (sporozoa). У той час цих найпростіших Blanchard поділяв на ряди грегаринів, кокцидій, саркоспоридій, мікроспоридій та мікроспоридій [2]. Ломинський зауважив, що грегарини,

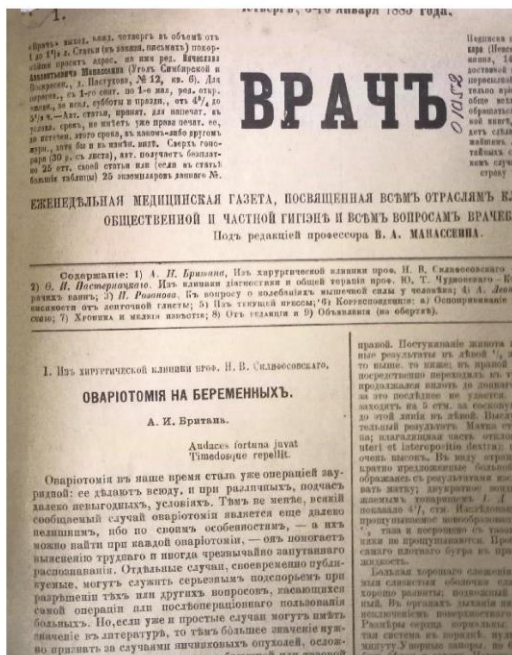

Рис. 1. Газета «Врач»

кокцидії та саркоспоридії зустрічаються у вищих хребетних та людини і тому повинні викликати увагу не тільки патологів, але й клініцистів. У людини знаходили на той час лише кокцидії у різноманітних органах (печінці, жовчних протоках, слизовій оболонці кишечника, м'язах померлої людини), причому випадково, при розтині тіла, або при вивченні гістологічних препаратів тканин з іншою метою. Автор відмічає, що у 1889 році професор медичного факультету Київського університету В.В. Підвисоцький описав присутність кокцидій в печінці, яких він знайшов їх у 4-х випадках у своїй колекції препаратів по патології печінки: кокцидії були розсіяні у вигляді окремих особин по усій тканині печінки та знаходились найчастіше всередині ядер, збільшуючись у розмірах до великого овалу з товстою оболонкою та спорами. Спочатку це призводило до гіпертрофії ядра гепатоцита, а згодом до його повної руйнації, за що професор Підвисоцький дав їм назву «*kaugorphagus hominis*» [3]. Ломинський в той же час пише, що у 1884 рр. Pitres та Kunstler у плевральній рідині хворого отримали спори кокцидій. Preifer знаходив споровиків, подібних на грегарини та кокцидії, у рідині та гної виспаних пухирців людини, у пухирцях вакцини у собак, рогатої худоби, коняки, свині та кози, при herpes zoster та varicella Preifer [4]. Дослідник відмічає, що патологічний вплив кокцидій на людину вивчений мало, також невідомі шляхи, якими кокцидії потрапляють до організму людини. Ломинський пригадує публікацію В.В. Підвисоцького у №1 газети Врач за 1890 рік, де вчений виявив кокцидії у курячих яйцях. В цій публікації

Підвисоцький вважає, що саме вони при поганій термічній обробці можуть бути джерелом зараження, що веде до висновку, на думку автора, що і інші харчові продукти можуть містити паразита. Так як кокцидії зустрічаються у свиней, кроликів, кіз, телят та курей, то автор іде далі і стверджує, що вживання погано термічно обробленого м'яса цих тварин створює можливість інвазії [5-6].

Як підтвердження цієї гіпотези Ф.І. Ломинський приводить власний випадок, коли він виявив кокцидій в окісті, купленому в одному з ковбасних магазинів Києва (Ковбасний заклад Ф. Полляка по Великій Володимирській вулиці). Він описує цікаву історію своєї знахідки: 10 березня 1890 року асистент Київського ботанічного кабінету І.К. Бордзильовський купив шматок окістя, а при його вживанні звернув увагу на невеликі вузлики, що зустрічались у м'ясі. Ці вузлики були для нього підозрілими і тому він передав окістя Ломинському для мікроскопічного дослідження. Отриманий шматок окістя, прокопченого та звареного, важив біля 0,5 фунта, при чому чверть його складалася з сала. Поверхневий огляд не викликав занепокоєння вченого. Тільки ретельний огляд дав можливість побачити вузлики, розсіяні виключно у м'ясі (у салі їх не було). Вузлики ці були розташовані не щільно, таким чином, що не в кожній скибці їх можна було виявити. Фома вузлика була округла, а колір брудно-сірий або бурий, розміри від просіяної до макової зернинки, які були помітні тільки при огляді м'яса на світлі у вигляді темно-бурих краплинок на фоні червоного кольору м'яса. Загально автор виявив тридцять п'ять таких вузлика. Для дослідження ним були вирізані шматочки м'яса з підозрілими вузликами, покладені у спирт для зневоднення, забарвлення проводилось гематоксилін-еозином та борним карміном.

Мікроскопічне дослідження зрізів шматочків м'яса, зневоднених у спирті, виявило, що вузлики, однакові при макроскопічному огляді, були неоднаковими по будові мікроскопічній. Найменші вузлики розміщувались звичайно у міжм'язовій сполучній тканині та складалися з оболонки, що відокремлювала їх від оточуючих м'язів та безпосередньо від вмісту. Ця оболонка то більш, то менш тонка, складалася зі сполучної тканини, через яку проходили кровоносні судини. У товщі цієї оболонки автор повідомлення Ломинський помітив групи утворень, які за зовнішнім виглядом нагадували мікрококи, але забарвлювались не тільки аніліновими фарбами, але й карміном та гематоксилін еозином. Вміст вузликів складався з дрібнозернистої маси, що погано забарвлювалась, у якій чітко виступали тільки споровиків (кокцидій). Форма тілець була яйцеподібна, іноді округла. Ломинський відмічає, що яйцеподібні тілця не забарвлювались, тому всередині їх спори не виявлялись. Це явище він пояснював тим, що спиртове зневоднення, дія гліцерину та гвоздична олія вплинули на внутрішню будову виявлених тілець і зробили її однорідною. В той же час більш округлі тілця з вираженою оболонкою містили невеликі округлі або видовжені утворення — спори (сьогодні

ми їх би назвали ооцистами). Між тільцями дослідник помічав обривки їх оболонок, вільні спори, лімфоцити, місцями відкладення вапна. На гістологічних препаратах, виготовлених з більших вузликів, він побачив сполучнотканинну сумку, внутрішній вміст якої складався з дрібнозернистої маси. В цій масі зустрічалися лімфоцити та відкладення вапна. Але головною відмінністю, на яку звернув увагу автор повідомлення, були гачки та частини сколексу «пухирчастої глисти». Вище описаних яйцеподібних тілець він не побачив. Нарешті на гістологічних препаратах найбільших вузликів Ломинський побачив справжній симбіоз «пухирчастої глисти» з описаними їм як яйцеподібні тільця утвореннями. Він описує свою знахідку так: зовнішня частина вузлика складалася зі сполучно-тканинної сумки з кровоносними судинами, у вмісті сумки був добре помітний сколекс «пухирчастої глисти», яка добре визначалася завдяки гачкам. Простір між сколексом та стінками сумки був вивпнений дрібнозернистою, схожою на тканину, що розпадається, масою, у якій знаходилися яйцеподібні тільця. В головці (сколексі), цих тілець не було. Також автор не відмічав їх наявності безпосередньо у м'язових волокнах (Рис. 2).

На основі мікроскопічної будови описаних яйцеподібних тілець, їх форми, розміру, уривків оболонок та на решті спороподібних утворень (ооцист), що вільно розташовувалися або знаходилися всередині окремих особин, Ломинський прийшов до висновку, що це організми, які відносяться до класу споривиків (sporozoa), а саме кокцидіям (coccidium oviforme). Відповідаючи на питання, яким же чином кокцидії могли потрапити в мішечок «пухирчастої глисти» (фіни), Ф.І. Ломинський припустив, що по кровоносних судинах, які пронизували його стінку.

Повідомлення Ф.І. Ломинського сьогодні дуже цікаве і з точки зору описаного суперпаразитизму (кокцидія паразит свинячого цип'яка), і з точки зору епідеміології. Адже відомо, що кокцидіоз — це хронічне захворювання, яке вражає багато видів тварин, але воно також може вразити людину. Кокцидіоз викликає запалення слизової оболонки

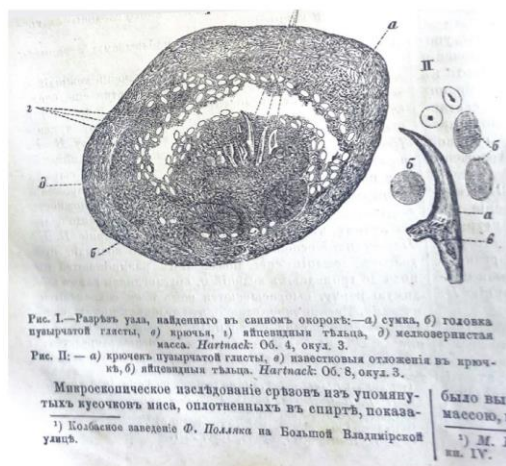

Рис. 2. Авторський препарат фіни свинячого цип'яка з кокцидіями всередині (фото)

тонкого кишечника, що веде до діареї. У випадках тяжкого перебігу хвороби можуть з'явитися такі симптоми: слабкість, втрата ваги та апетиту, слиз і кров у калі, біль у м'язах, нудота. У людей з ослабленою імунною системою, наприклад, у хворих на СНІД, може виникнути невеличкова діарея. Вважається, що основний шлях зараження кокцидіями аліментарний: м'ясні продукти, що містять ооцисти та погано термічно приготовані, непомиті овочі або фрукти, забруднена вода, контакт з предметами, що містять кал тварин, заражених кокцидіями. Важливо пам'ятати, що зоонози при певних умовах швидко можуть стати і хворобами людей, приводити до епідемій та пандемій (прикладом може служити пандемія COVID-19), а перші спостереження і спроби пояснення були зроблені ще у XIX ст. в лабораторії Загальної Патології Київського університету Ф.І. Ломинським, про що він повідомив у №18 газети *Врачъ* за 1890 рік.

Список використаної літератури

1. Біографічний словник завідувачів кафедр та професорів : Науково-біографічне видання з історичним нарисом : До 175-річчя Національного медичного університету імені О. О. Богомольця. 1841–2016; у 2 томах. Т. 1. Медичний факультет Університету Св. Володимира. 1841–1919 / І. М. Полякова, В. П. Шипулін, Г. Ю. Голубева [та ін.] ; за редакцією К. М. Амосової, Я. В. Цехмістера. — Київ : ВД «Авіцена», 2016. — 192 с.
2. Blanchard R. Traite de zoologie medicale. PARIS LIBRAIRIE J. - B. BAILLIÈRE et FILS. 19, rue Hautefeuille, près du boulevard Saint-Germain. 1889. 813 p.
3. Підвисоцький В.В. О значенні кокцидій в патології людської печини. *Врачъ*. 1889;25:553-554.
4. Kunstler J., Pitres A. Sur une psorospermie trouvée dans une humeur pleurétique. 1884. *Journ. de Microgr.* VIII. 469-520.
5. Підвисоцький В.В. О раз'яданні омертвѣвшихъ участковъ печеночной ткани гигантскими клѣтками-гепатофагами. *Врачъ*. 1889;25: 57-59.
6. Підвисоцький В.В. О присутствіи кокцидій в куриныхъ яйцахъ, вь связи зь вопросомъ объ етіології псороспермоза. *Врачъ*. 1890.1:1-3.

Внесок українських лікарів у становлення медичної паразитології: історичний огляд за архівними джерелами бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова

Доц. А.В. Білошицька, ст. викладач І.В. Сімонова, провідний бібліотекар Л.Б.Шукіна
Вінницький національний медичний університет ім. М.І.Пирогова

У статті подано історичний огляд внеску українських лікарів у розвиток медичної паразитології на основі архівних джерел бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова. Особливу увагу приділено маловідомим публікаціям XIX ст.

Ключові слова: історія медицини, паразитологія, кокцидії, рідкісні видання.

The contribution of Ukrainian doctors to the development of medical parasitology: a historical review based on archival sources of the library of the Vinnytsia National Medical University named after M. I. Pirogov

Assoc. prof. A.V. Biloshitska, senior lecturer I.V. Simonova, leading librarian L.B. Shchukina
Vinnytsia National Medical University named after M.I. Pirogov

The article presents a historical review of Ukrainian doctors' contribution to the development of parasitology based on archival sources from the Pirogov VNMU Library, with special focus on little-known 19th-century publications.

Key words: medical history, parasitology, coccidia, rare editions.

Контактна інформація: Білошицька Аліна Василівна —
к. мед. наук, доцент кафедри медичної біології
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

Стаття надійшла до редакції 21.07.2025 р.